

**СВІТЛОЇ ПАМ'ЯТІ
ПРОФЕСОРА ВОЛОДИМИРА КОВАЛЕВИЧА**

18 квітня 2021 р. на 81-му році життя відійшов у вічність Володимир Михайлович Ковалевич – відомий український науковець, доктор геолого-мінералогічних наук, професор, багатолітній працівник Інституту геології і геохімії горючих копалин Національної академії наук України. Наукові інтереси Володимира Михайловича стосувалися геохімії, літології, мінералогії та фізико-хімічних умов утворення евапоритових відкладів Світу, накопичених протягом останніх 600 млн років.

Народився Володимир Михайлович 5 січня 1941 р. на Івано-Франківщині в карпатському селі Верхній Струтин Рожнятівського району. Освіта та бажання вчитися завжди були в пошані в сім'ї Ковалевичів. Природні здібності та потяг до знань спонукали Володимира Михайловича 1957 р. поступати до вишу. Як життєвий шлях він вибрав геологію – навчався на геологічному факультеті Львівського державного університету ім. І. Франка. 1962 р. почав працювати техніком, а потім – інженером-геологом у Мужієвській та Моршинській геологорозвідувальних партіях Закарпатської та Львівської геологорозвідувальних експедицій.

З 1966 р. Володимир Михайлович працював в Інституті геології і геохімії горючих копалин НАН України, де пройшов шлях від інженера до головного наукового співробітника. У перші роки роботи в Інституті В. М. Ковалевич освоїв методи термобарогеохімії – науки про включення в мінералах; спочатку його дослідження стосувалися вивчення фізико-хімічних особливостей утворення метасоматичних та магматичних порід. Тодішня львівська школа термобарогеохімії мала високий науковий рівень; Володимир Михайлович спирався на досвід та численні роботи своїх попередників і колег – відомих учених М. П. Єрмакова та В. А. Калюжного. Роки навчання в аспірантурі (1972–1975 рр.) поклали початок новому напрямку досліджень – вивченню геохімічних закономірностей і фізико-хімічних умов утворення евапоритів. У той час Володимир Михайлович працював у відділі соляних структур нафтогазоносних областей, очолюваному членом-кореспондентом АН УРСР В. І. Китиком. Тоді ж почалася його довголітня дружба та творча співпраця з О. Й. Петриченком, що привела до створення нового наукового напрямку – термобарогеохімічного вивчення галогенних відкладів, який приніс вагомі результати. Разом з Олегом Йосиповичем Володимир Михайлович збирав докази для підтвердження придатності соляних мінералів (легкорозчинних, з низькою твердістю та часто з досконалою спайністю) для термобарогеохімічних досліджень. У цій галузі Володимир Ковалевич удосконалив методи вивчення мінералів галогенних порід та запропонував нові методики. Зокрема, за проведеними дослідженнями включень у штучних кристалах галіту, підтвердив достовірність методу термометрії при вивченні природних солей, що на той час було дискусійним; розробив оригінальний метод визначення тиску в газово-рідких включеннях у мінералах (з допомогою сконструйованої ним спеціальної барокамери). Володіння сучасними геохімічними та літологічними методами

дослідження, у тому числі й унікальним – ультрамікрохімічного аналізу розсолів індивідуальних включень, дозволило В. М. Ковалевичу отримати новий фактичний матеріал про умови формування міоценових евапоритів Передкарпатського прогину. Результати досліджень було підсумовано в кандидатській дисертації «Некоторые геохимические особенности и физико-химические условия формирования вортыщенской соленосной формации Предкарпатья» (1976 р.) та відображено в монографії «Физико-химические условия формирования солей Стебникского калийного месторождения» (1978 р.).

Подальші наукові пошуки привели до розширення тематики і географії регіонів – відділ соляних структур був перейменований у відділ геохімії осадових товщ нафтогазоносних провінцій. Із 1984 р. його очолив О. Й. Петриченко, навколо якого згуртувалися творчі, досвідчені науковці – сформувалася наукова школа вивчення фізико-хімічних умов утворення галогенних відкладів. Володимир Михайлович був незмінним учасником численних спільних досліджень. Нові методи вивчення мінералів евапоритів, особливо унікальний метод ультрамікрохімічного аналізу розсолів включень у соляних мінералах, давали новий фактичний матеріал для роздумів та інтерпретації. Вивчалися переважно різновікові евапоритові формації України: неогенові – Карпатського регіону, юрські – Переддобруддя, девонські та пермські – Дніпровсько-Донецької западини; також визначався хімічний склад материнських розсолів відповідних солеродних басейнів. Дослідження включень у мінералах евапоритів набували все більшої популярності в геологів-сольовиків, і до Інституту для вивчення надходили зразки солей з галогенних формацій різних регіонів колишнього Радянського Союзу. Крім того, завдяки активним міжнародним контактам кам'яний матеріал збирали в зарубіжних геологічних експедиціях і поїздках. Наслідком плідної творчої співпраці з геологами-сольовиками Росії, Румунії, Польщі, Словаччини, Австрії, Китаю була зібрана колекція зразків солей з більшості відомих галогенних формацій світу.

Багатолітнє детальне дослідження включень у мінералах значної кількості зразків привело до нагромадження величезної бази даних, узагальнення яких дало змогу виявити закономірності процесу галогенезу та встановити вікові зміни хімічного складу розсолів морських евапоритових басейнів протягом неопротерозою і фанерозою. Дослідженнями В. М. Ковалевича та О. Й. Петриченка встановлено, що хімічний склад розсолів цих басейнів періодично змінювався від хлоридного (хлоркальцієвого) до сульфатного, близького за складом до сучасної океанічної води, згущеної до відповідної стадії. Спираючись на результати аналізів хімічного складу розсолів первинних включень у галіті морських евапоритових формацій фанерозою, Володимир Михайлович уперше запропонував кількісну модель хімічної еволюції вод Світового океану протягом останніх 600 млн років геологічної історії та встановив, що з хімічною еволюцією океанічної води тісно пов'язаний віковий розподіл таких корисних копалин, як калійні солі і мінеральні води певного хімічного складу, самородна сірка, фосфорити та розвідані запаси покладів нафти і газу.

Ці наукові досягнення стали основою докторської дисертації «Эволюция морского галогенеза и химического состава вод Мирового океана в фанерозое», яку В. М. Ковалевич захистив 1990 р. (Інститут геологічних наук АН УРСР, м. Київ), опублікованої в тому самому році монографії «Галогенез и химическая эволюция океана в фанерозое» та численних наукових статей.

Його фундаментальні праці присвячені реконструкції хімічного складу океанічної води у фанерозої за даними дослідження флюїдних включень у галіті морських евапоритових формацій. Ці роботи стосуються важливої наукової та прикладної проблеми – еволюції складу океанічної води – і відповідають найвищому рівню світової науки.

Професор В. М. Ковалевич був відповідальним виконавцем бюджетних тем, брав участь у геохімічних дослідженнях евапоритів Центральної і Західної Європи

у співдружності з науковцями Польщі, Росії, Словаччини, Швейцарії, Нідерландів, Німеччини, Іспанії, США. Закордонний науковий світ визнав високий фаховий рівень геохімічних досліджень Володимира Ковалевича, про що свідчать його численні публікації в престижних іноземних виданнях та участь у міжнародних наукових форумах.

У Володимира Михайловича завжди було багато нових ідей і творчих планів, якими він щедро ділився зі своїми учнями, які охоче прислухалися до його доброзичливих та слухних порад і консультацій. Разом з колегами за результатами дослідження флюїдних включень у галіті покривних евапоритових товщ ним розроблений метод локального прогнозу покладів вуглеводнів у підстилаючих відкладах; у роботах останніх років підтверджено наукове передбачення про те, що склад аутигенних глинистих мінералів евапоритових відкладів корелюється з віковими змінами складу океанічної води. Під науковим керівництвом ученого виконано та захищено три кандидатські дисертації.

Науковий доробок ученого за 45 років активної творчої праці в Інституті зафіксований у трьох монографіях і 150 публікаціях у фахових українських та міжнародних журналах і збірниках, основні результати доповідалися на понад двадцять міжнародних конференціях.

Професор Ковалевич активно займався науково-організаційною діяльністю: він був членом ученої ради Інституту, двох спеціалізованих рад із захисту дисертацій; неодноразово обирався головою Державної екзаменаційної комісії геологічного факультету Львівського національного університету ім. І. Франка; був опонентом численних дисертаційних робіт, захищених в Україні та Польщі; заступником голови оргкомітету міжнародної конференції з проблем дослідження евапоритів (1999 р. організованої в Інституті геології і геохімії горючих копалин НАН України); членом редакційної колегії журналу «Геологія і геохімія горючих копалин».

Володимир Михайлович був енергійною, працелюбною та творчою людиною, сповна відданим геології, яка для нього була усім – і роботою, і улюбленою справою. Водночас був майстром на всі руки – із задоволенням ремонтував механізми – від центрифуги чи мікроскопа до годинника. Любив природу – відчував її красу і у звивистих рисунках дисгармонійної складчастості соляних товщ, і в карпатських краєвидах рідного села. Будучи палким патріотом, стежив за політичними новинами, підходив до них аналітично. У важливих справах був завжди принциповим, у своїх вчинках ніколи не ішов проти власного сумління.

Інтелігентний, коректний, виважений, з тонким почуттям гумору – він створював довкола себе атмосферу доброзичливості та щирості. Досягнувши значних наукових висот – залишався простим у спілкуванні, завжди готовим поради і допомогти. Володимир Михайлович був науковцем, який поєднував в собі глибоку ерудицію та високі людські моральні якості.

Світла пам'ять про Володимира Михайловича Ковалевича – талановитого вченого, доброзичливого колегу, щиру і добру людину – буде жити вічно в серцях тих, хто мав щастя працювати і спілкуватися з ним.

Сумуємо, пам'ятаємо...

*Редакційна колегія журналу
«Геологія і геохімія горючих копалин»,
відділ геохімії осадових товщ нафтогазоносних провінцій*